

Poesia i forma

Jordi Llovet / Quadern / El País

La manca de formació, o l'excés d'informació *molista*, han fet que, a Catalunya, quan un professor de literatura pregunta als estudiants “Què és la literatura?”, obtingui com a resposta quasi universal: “És l'expressió de sentiments”. Això és una barbaritat, sobretot si tenim present que la poesia només començà a mostrar sentiments (per desgràcia) al tombant del XVIII-XIX. Abans, quan la literatura es feia seguint els patrons retòrics i mètrics propis de tot classicisme, la poesia era, més que cap altra cosa, forma.

Però el romanticisme, ell i ningú més, es va encarregar de fer creure la gent que n'hi havia prou amb tenir bons sentiments per fer literatura en general i, especialment, poesia. A casa nostra, desgraciada en tants sentits i ara més desgraciada que mai, la Renaixença va acabar d'assestar un cop a la tradició clàssica que hem esmentat en propagar l'eslògan “Fe, pàtria i amor”, tres elements que, agafats tots de cop, baldament fora d'un en un, mai no donaran bona poesia per ells mateixos llevat que el poeta sigui una persona responsable i conegui les lleis de la mètrica.

Així s'ha format una escola de poesia catalana i un ensenyament de la literatura en vers que esborronen. L'un es manifesta patriòtic en vers, l'altre s'esplaia en matèria de religió, s'esbrava el tercer explicant deliquescències amoroses, puerils. I tots tan *panxos*: tenim una gran poesia pel sol fet que en tenim molta. Encara bo que els noucentistes van fer un esforç titànic per demostrar que la poesia —que és paraula que prové del verb grec *poieîn*, val a dir, *fer, construir, fabricar*— demanava tanta artesanian com fer una cadira o un cistell; mai desfogar-se en matèria de sentiments. Maragall tenia encara una escassa idea de com es feia un vers per molt que tingués una veritable fusta de poeta; però Carner, el més alt, i també Foix, Riba, Vinyoli o Ferrater, sabien que les lleis de la mètrica no es van inventar per torturar els poetes, sinó per donar llustre i justícia estètica al gènere que practicaven. Va venir la guerra, va venir el marxisme, després el marxisme barat va xopar el discurs *molista*, el de la universitat i el dels instituts, i, a partir d'aquí, qualsevol cosa va resultar possible: han proliferat els premis, hi ha milers de poetes al país, però els bons es compten amb els dits d'una sola mà.

Per això resulta d'allò més avinent que Salvador Oliva hagi publicat, molt recentment, el llibre intítulat *Poesia i veritat*, a Edicions de 1984 (Barcelona 2015). Oliva defensa en aquest llibre —potser fins a l'exageració, però és natural que ho faci quan s'ha de lluitar contra una idea tan estesa i perniciosa— que, abans que cap altra cosa, la poesia és forma, i, naturalment, si és perfecta, millor. Polint la famosa tesi de Roman Jakobson, que els lingüistes coneixen més bé que els professors de literatura, Oliva diu que la matèria verbal, ella mateixa, és la que ha de ser perfecta en un poema: si allò que se'n pugui desprendre per la via de la interpretació té alguna solidesa o caràcter de veritat o versemblança, doncs millor: però ha de quedar clar que qui vehicula una referència, en un poema, no és cap altra cosa que la forma adequada per vehicular-la. Quan Oliva diu que “en art no hi ha formes i continguts, sinó tan sols formes i interpretacions”, l'encerta de bo de bo. És clar que és preferible que un poema digui alguna cosa, a més de dir-la bé; però és un fet que allò hegemònic, en matèria d'art i de literatura, és el material, que cal que sigui treballat amb ofici. Vull dir, o vol dir Oliva, que per expressar idees polítiques, proletàries o burgeses, o simbolistes, no n'hi ha prou amb estar curull d'aquestes idees; cal que en el poema s'articuli la matèria verbal de tal manera que, ella mateixa, generi un referent que serà, damunt, ambigu.

Ja fa temps que els teòrics de la literatura saben que la *literaturitat*, és a dir, allò que fa que un missatge verbal pugui ser considerat literari, resideix en el tractament correcte de les paraules. Aquí, per a nova desgràcia, encara hi ha molta gent que creu, com dèiem, que n'hi ha prou a tenir nobles sentiments amorosos, religiosos o patriòtics per elaborar una poesia de qualitat. I així puja la pàtria —ara empeltada de religió i solidari amor manifestant—, dia rere dia, sense que s'ennobleixin els annals de la nostra literatura.